Roll No.
रोल नं.

Series SHC

Code No. / कोड नं. 22

- Please check that this question paper contains 12 printed pages.
- Code number given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains 18 questions.
- Please write down the serial number of the question before attempting it.
- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 12 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में 18 प्रश्न हैं।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।

SANSKRIT (Core)
संस्कृतम् (केन्द्रिकम्)

Time allowed : 3 hours — *Maximum Marks : 100*
निर्धारित समय : 3 घण्टे — *पूर्णाङ्काः : 100*

निर्देशः :

सङ्केताभावे सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतेनैव लेखनीयानि।
जहाँ स्पष्ट संकेत नहीं हैं, वहाँ उत्तर संस्कृत में ही दीजिए।
Answer the questions in Sanskrit only unless stated otherwise.
उत्तराणि पृथक् दत्तायाम् उत्तरपुस्तिकायाम् एव लेखनीयानि।
सभी उत्तर अलग दी गई उत्तर-पुस्तिका में लिखें।
Answer should be written only in the separate answer-book provided.
अस्मिन् प्रश्नपत्रे ***चत्वारः*** *खण्डाः सन्ति।*
इस प्रश्न-पत्र में ***चार*** *खण्ड हैं।*
There are ***four*** *sections in this questions paper.*

खण्डः क	अपठितांश - अवबोधनम् (अपठितांश - अवबोधन)	10 अङ्काः
SECTION A	(Unseen Reading Comprehension)	
खण्डः ख	संस्कृतेन रचनात्मककार्यम् (संस्कृत रचनात्मक कार्य)	15 अङ्काः
SECTION B	(Sanskrit Writing Skills)	
खण्डः ग	अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (अनुप्रयुक्त व्याकरण)	30 अङ्काः
SECTION C	(Applied Grammar)	
खण्डः घ	भाग I — पठितांश - अवबोधनम् (पठितांश-अवबोधन)	35 अङ्काः
	भाग II — सामान्यः संस्कृसाहित्यपरिचयः (सामान्य संस्कृत साहित्य-परिचय)	10 अङ्काः
SECTION D	PART I — Reading Comprehension	
	PART II — General Sansrit Literature	

खण्डः क (SECTION A)
अपठितांश - अवबोधनम्
अपठितांश - अवबोधन
Unseen Reading Comprehension 10

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत :
निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए :
Read the following passage and answer the questions in Sanskrit :

विगतशताब्दीतः प्रभृति वैज्ञानिकी प्रगतिः सततं प्रवर्धते। सर्वेषु क्षेत्रेषु नूतनाः आविष्काराः विधीयन्ते। पुरा यत् असम्भवं प्रतीयते स्म, तत् साम्प्रतम् अतीव सुकरं जातम्। पुरा महाभारतयुद्धं संजयः स्वदिव्यदृष्ट्या प्रत्यक्षमिव अकरोत्। इदानीं च सर्वेषु गृहेषु दूरदर्शन-यन्त्रं वर्तते। वयं सर्वे एतन्माध्यमेन दूरस्थक्षेत्रे समायोज्यमानानां कार्यक्रमाणां साक्षात् प्रसारणं पश्यामः। परम् अनया वैज्ञानिक्या प्रगत्या काचिद् हानिरपि संवृत्ता। वैज्ञानिकैः परमाणुक्षेत्रे या प्रगतिः कृता, ततः अद्य समस्तमपि जगद् भीतमिव दृश्यते। परमाणुशक्तेः विकासः विद्युदुत्पादने तु श्रेष्ठः, परं यदा संहारकाणां परमाण्वस्त्राणाम् उत्पादनं विधीयते, तदा नूनं सकलमानवताकृते भयावहम्। अत एव प्रबुद्धा नागरिकाः परमाणुशस्त्रास्त्रविमुक्तं विश्वं कामयन्ते।।

प्रश्नाः

(अ) एकपदेन उत्तरत :
एक शब्द में उत्तर दीजिए :
Answer in one word : ½×4=2

(i) कीदृशी प्रगतिः सततं प्रवर्धते ?
(ii) पुरा यत् असम्भवं तत्साम्प्रतं कीदृशं जातम् ?
(iii) केन माध्यमेन दूरस्थकार्यक्रमाणां प्रसारणं पश्यामः ?
(iv) कया प्रगत्या काचिद् हानिरपि संवृत्ता ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत :
पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए :
Answer in a complete sentence : 1×2=2

(i) प्रबुद्धाः नागरिकाः किं कामयन्ते ?
(ii) पुरा संजयः किम् अकरोत् ?

(स) 'एतन्माध्यमेन' अत्र एतत् इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम् ?
'एतन्माध्यमेन' यहाँ पर 'एतत्' सर्वनाम पद किसके लिए प्रयुक्त हुआ है ?
'एतन्माध्यमेन' In this sentence for whom 'एतत्' pronoun has been used ? 1

(द) यथानिर्देशम् उत्तरत :
निर्देशानुसार उत्तर दीजिए :
Answer as directed : 1×3=3

(i) 'संहारकाणां परमाण्वस्त्राणाम्' अत्र विशेषणपदं किम् ?
(ii) 'संजयः प्रत्यक्षमिव अकरोत्' इत्यत्र कर्तृपदं किम् ?
(iii) 'लाभः' इत्यस्य अत्र विलोमपदं किम् ?

(य) अस्य गद्यांशस्य समुचिंत शीर्षकं संस्कृतेन लिखत।
इस गद्यांश का समुचित शीर्षक संस्कृत में लिखिए।
Write the appropriate title for this passage in Sanskrit. 2

खण्डः ख (SECTION B)
संस्कृतेन रचनात्मककार्यम्
संस्कृत रचनात्मक कार्य
Sanskrit Writing Skills 15

2. दीपावली पर्वणः अवसरे मित्रं गृहे निमन्त्रयितुम् अधोलिखितपत्रे मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थापूर्तिं कुरुत :

दीपावली-पर्व के अवसर पर मित्र को भेजे गए निमन्त्रण पत्र में मंजूषा में दिए गए शब्दों से रिक्त स्थानों की पूर्ति करें :

In a letter written to your friend inviting him to your home at the time of Deepavali fetival, fill in the blanks with the words given below : ½×10=5

अमृतसरतः

प्रिय मित्र गोविन्द !

सप्रेम ___________ (i)

अत्र कुशलं तत्राप्यस्तु। आगामिमोसे मम _______________ (ii) सम्पन्नतां प्रयाति। तदनन्तरं च ___________ (iii) भविष्यन्ति। एतेषु दिनेषु ________________ (iv) दीपावली समापतति, तदा अस्य नगरस्य _____________ (v) विशिष्टैब भवति। सुवर्णमन्दिरं नानावर्णोपेतैः विद्युद्दीप-पङ्क्तिभिः ______________ (vi)। दीपालंकृतस्य सुवर्णमन्दिरस्य प्रतिबिम्बं यदा सरसि समापतति, तदा अद्भुतं _________________ (vii) दृश्यं जायते। एतदवसरे त्वया अत्र नूनं _____________ (viii) । अंह त्वां सर्वाणि _____________ (ix) दर्शयिष्यामि। माता-पितृ-चरणेषु प्रणामाञ्जलिः।

तव ___________ (x) सखा

नचिकेताः

मञ्जूषा

अभिन्नहृदयः, नमो-नम, दर्शनीयस्थानानि, परीक्षा, समागन्तव्यम्, अवकाशदिनानि, नयनाभिरामम्, सुशोभते, शोभा, प्रकाशपर्व।

3. मञ्जूषा-प्रदत्त-शब्दसूचीसाहाय्येन लघुकथांशं पूरयित्वा पुनः लिखत :

मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से लघुकथा के अंश को पूर्ण करके पुनः लिखिए :

Complete the short story with the words given in the box below and rewrite the same : ½×10=5

कथ्यते यद् (i) ______________ दिशि महिलारोप्यं नाम (ii) _______________ आसीत्। तत्र (iii) ______________ नामको राजा शासनं करोति स्म। यद्यपि तस्य (iv) ______________ वैभवपरिपूर्णमासीत्, परं राजा (v) _____________ न लाभते स्म। तस्य चत्वारः (vi) ______________ राजनीतिकज्ञानशून्याः आसन्। मम (vii) __________________ इदं विशालं राज्यं कः द्रक्ष्यतीति (viii) _____________ तं सदैव बाधते स्म। तस्य चिन्तां (ix) ____________ विष्णुशर्मणा पञ्चतन्त्रं लिखितम्। विश्वसाहित्ये अस्य (x) ___________ स्थानमस्ति।

मञ्जूषा

महत्त्वपूर्णम्, दक्षिणस्याम्, दूरीकर्तुम्, नगरम्, अमरशक्तिः, राज्यम्, निधनानन्तरम्, शान्तिम्, चिन्ता, पुत्राः।

4. अधोलिखितं कम**प्येकं** विषयमवलम्ब्य **पञ्च**वाक्येषु संस्कृतेन एकम् अनुच्छेदं लिखित :

निम्नलिखित किसी **एक** विषय पर **पाँच** वाक्यों में संस्कृत में एक अनुच्छेद लिखिए :

Write a passage of **five** sentences in Sanskrit on any **one** of the following topics : 5×1=5

रेलयात्रा, हिमालयः, स्वतन्त्रतादिवसः।

खण्डः ग (SECTION C)
अनुप्रयुक्तव्याकरणम्
अनुप्रयुक्त व्याकरण
Applied Grammar

30

5. अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु सन्धिविच्छेंद कुरुत :

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों में सन्धिच्छेद कीजिए :

Disjoin Sandhi in the underlined words of the following sentences : 1×6=6

(i) एतान्यपि सतां गेहे।

(ii) एष भगवान् मणिराकाशमण्डलस्य।

(iii) इत इतो देवः।

(iv) अद्य प्रत्यूष एव।

(v) यदि आर्यस्यानुग्रहः स्यात्।

(vi) जीवत्यनाथोऽपि वने विसर्जित।

6. अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां विग्रहाः लेखनीयाः :

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों के विग्रह लिखिए :

Disjoin compounds in the underlined words of the following sentences : 1×6=6

(i) अहिंसया च भूतात्मा।

(ii) प्रेयान् पुण्डरीकपटलस्य।

(iii) अयमेव अहोरात्रं जनयति।

(iv) स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिपम्।

(v) सर्वे यथास्थानम् उपदिशन्ति।

(vi) बहुमत्स्योऽयं ह्रदः।

7. अधोलिखितेषु वाक्येषु कोष्ठकान्तर्गत-प्रकृतिं-प्रत्ययं च योजयित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत :

निम्नलिखित वाक्यों में कोष्ठक के अन्तर्गत प्रकृति के स्थान-निर्दिष्ट प्रत्यय जोड़कर रिक्त स्थान भरिए :

Rewrite the following sentences by adding sufixes to the roots and words given in the bracket : 1×8=8

(i) आकाशम् __________। (उत् + वि + ईक्ष् + ल्यप्)

(ii) स्वयमेव देवेन __________। (अव + लोक् + क्त)

(iii) जलाशयं दृष्ट्वा __________ मत्स्यजीविभिः उक्तम्। (गम् + शतृ)

(iv) चित्रे __________ कानि एतानि स्थलानि ? (दृश् + (कर्मणि) शानच्)

(v) यदि __________ अस्ति, किं पातकैः। (पिशुन + तल्)

(vi) विद्यालयस्य सूचनापट्टे __________। (वि + ज्ञप् + क्तिन्)

(vii) न निष्प्रयोजनं प्रभुभिः आहूयन्ते __________ । (अधिकार + इन्)

(vii) इदम् अभियानं रोचकं __________ चासीत्। (साहस + ठक्)

8. अधोलिखितेषु वाक्येषु कर्तृक्रियापदयोः अन्वितिः क्रियताम् :

निम्नलिखित वाक्यों में कर्ता एवं क्रिया की अन्विति कीजिए :

Write the suitable verb according to the subject or vice-versa in the following sentences : 1×5=5

(i) गायत्री अमुमेव __________। (गायति, गायन्ति)

(ii) भो भोः पुरुषाः ! चन्दनवारिणा भूमिं __________। (सिञ्चतु, सिञ्चन्तु)

(iii) न प्रयोजनमन्तरा चाणक्यः स्वप्नेऽपि __________ । (चेष्टते, चेष्टसे)

(iv) नेपथ्ये वैतालिकौ काव्यपाठं __________ । (कुरुतः, कुरुथः)

(v) किं भवान् अर्थविभवं __________ । (चिन्तयसि, चिन्तयति)

अथवा (OR)

अधोदत्तेषु वाक्येषु विशेष्यैः सह मञ्जूषाया विशेषणपदानि योजयत :

निम्नलिखित वाक्यों में विशेष्यों के मञ्जूषा से विशेषण पद जोड़िए :

Write the appropriate adjectives from the box, with their qualifying nouns in the following sentences : 1×5=5

(i) राज्यं हि नाम __________ नृपस्य कृतेः महत्कष्टदायकम्।

(ii) अशक्तैः __________ शत्रोः प्रपलायनं कर्तव्यम्।

(iii) ग्रीष्में नीलवर्णा भूमिः __________ जायते।

(iv) वाङ्मात्रेणापि __________ एतत्सरः त्यक्तुं न शक्यते।

(v) एवं __________ भोजनानां दात्री भव।

मञ्जूषा

धूसरवर्णा, बलिनः, शोभनानाम्, धर्मवृत्तिपरकस्य, पितृपैतामहिकम्।

9. अधोदत्तेषु वाक्येषु कोष्ठकपदैः सह उपयुक्त-विभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानानि पूरयत :

निम्नलिखित वाक्यों में कोष्ठक के शब्दों में उपयुक्त विभक्ति का प्रयोग कर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिएः

Fill in the blanks using appropriate विभक्ति with the words given in the brackets in the following sentences : 1×5=5

(i) कथं स्पर्धते __________ सह दुरात्मा। (अस्मद्)

(ii) तदलं __________ । (सन्ताप)

(iii) पूर्वाभिमुखी पृथिवी __________ प्रति प्रतिवर्षं भ्रमति। (सूर्य)

(iv) अद्य प्रत्यूष एव __________ निष्क्रान्तस्य चञ्चलायेते मे अक्षिणी। (गृह)

(v) न खल्वहं नष्टां __________ अनुशोचामि। (श्री)

खण्डः घ (SECTION D)
भाग I
(PART I)
पठितांश - अवबोधनम्
पठितांश - अवबोधन
Reading Comprehension 35

10. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा संस्कृतेन प्रश्नान् उत्तरत :

निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर संस्कृत में प्रश्नों के उत्तर दीजिए :

Read the following passage and answer the questions in Sanskrit :

कस्मिंश्चिज्जलाशये अनागतविधाता प्रत्युत्पन्नमतिः यद्भविष्यश्च इति त्रयो मत्स्याः प्रतिवसन्ति स्म। अथ कदाचित् तं जलाशयं दृष्ट्वा गच्छद्भिः मत्सयजीविभिः उक्तम् अहो बहुमत्स्योऽयं ह्रदः, कदापि न अस्माभिः अन्वेषितः। अद्य तु आहारवृत्तिः सञ्जाता। सन्ध्यासमयः अपि संवृत्तः। ततः प्रभाते अत्र आगन्तव्यम् इति निश्चयः।

(अ) एकपदेन उत्तरत :

एक शब्द में उत्तर दीजिए :

Answer in one word : ½×2=1

(i) त्रयो मत्स्याः कुत्र वसन्ति स्म ?

(ii) जलाशयं दृष्ट्वा कैः उक्तम् ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत :

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए :

Answer in a complete sentence : 2

जलाशयं दृष्ट्वा मत्स्यजीविनः किम् उक्तवन्तः ?

(स) यथानिर्देशम् उत्तरत :

निदेशानुसार उत्तर दीजिए :

Answer as directed : ½×2=1

(i) 'ह्रदः' इत्यस्य किं विशेषणम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(ii) 'प्रातः' इत्यस्य स्थाने किं पर्यायपदम् अत्र प्रयुक्तम्।

(द) 'अयं ह्रदः न कदापि अस्माभिः अन्वेषितः' इत्यास्मिन् वाक्ये 'अस्माभिः' इति सर्वनामपदं केभ्यः प्रयुक्तम् ?

'अयं ह्रदः न कदापि अस्माभिः अन्वेषितः' इस वाक्य में 'अस्माभिः' यह सर्वनाम पद किनके लिए प्रयुक्त हुआ है ?

'अयं ह्रदः न कदापि अस्माभिः अन्वेषितः' In this sentences for whom is 'अस्माभिः' pronoun used ? 1

11. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत :

निम्नलिखित नाट्यांश को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर दीजिए :

Read the following dramatic passage and answer the questions :

काञ्चुकीयः इदम् आर्यचाणक्यगृहम्। अहो राजाधिराजमन्त्रिणो विभूतिः ! तथाहि गोमयानाम् उपलभेदकम् एतत् प्रस्तरखण्डम्, इतः शिष्यैः आनीतानां दर्भाणां स्तूपः, अत्र शुष्यमाणैः समिद्भिः अतिनामितः छदिप्रान्तः, जीर्णा भित्तयः। अत एव निःस्पृहत्यागिभिः एतादृशैः जनैः राजा तृणवद् गण्यते।

(अ) एकपदेन उत्तरत :

एक शब्द में उत्तर दीजिए :

Answer in one word : ½×2=1

(i) उपर्युक्तनाट्यांशे कस्य गृहं वर्ण्यते ?

(ii) गोमयानाम् उपलभेदकं किम् अस्ति ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत :

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए :

Answer in a complete sentence : 2

राजा तृणवत् कैः गण्यते ?

(स) यथानिर्देशम् उत्तरत :

निर्देशानुसार उत्तर दीजिए :

Answer as directed : ½×2=1

(i) 'पाषाणखण्डम्' इत्यर्थे किं पर्यायपदमत्र प्रयुक्तम् ?

(ii) 'शिष्यैः' इत्यस्य विलोमपदं किम् ?

(द) 'राजाधिराजमन्त्रिणः' इति पदं कस्मै प्रयुक्तम् ? 1

12. अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत :

निम्नलिखित पद्य को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर दीजिए :

Read the following verse and answer the questions :

शिक्षा क्षयं गच्छति कार्यपर्ययात्
सुबद्धमूला निपतन्ति पादपाः।
जलं जलस्थानगतं च शुष्यति
हुतं च दत्तं च सदैव तिष्ठति।।

(अ) एकपदेन उत्तरत :

एक शब्द में उत्तर दीजिए :

Answer in one word : ½×2=1

(i) कालपर्ययात् का क्षयं गच्छति ?

(ii) कीदृशाः पादपाः निपतन्ति ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत :

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए :

Answer in complete sentence : 2

किं किं वस्तु सदैव तिष्ठति ?

(स) यथानिर्देशम् उत्तरत :

निर्देशानुसार उत्तर दीजिए :

Answer as directed : ½×2=1

(i) 'वृक्षाः' इत्यर्थे किं पदम् अत्र प्रयुक्तत् ?

(ii) 'जलम्' इत्यस्य विशेषणं किम् ?

(द) 'विनश्यति' इत्यर्थे के पदे अत्र प्रयुक्ते ? 1

13. अधोदत्तम् पङ्क्तीः पठित्वा यथानिर्देशम् उत्तरत :
नीचे दिए गए श्लोक को पढ़कर निर्देशानुसार उत्तर दीजिए :
Read the following lines and answer as directed :

(अ) सुखं हि दुःयान्यनुभूय शोभते यथान्धकारेष्विव दीपदर्शनम्।
सुखात्तु यो याति नरो दरिद्रतां धृतः शरीरेण मृतः स जीवति।।
अस्य श्लोकस्य सन्दर्भग्रन्थं लेखकं च लिखत। 1+1=2

(ब) आर्येण एव सर्वत्र निरुद्धचेष्टस्य में बन्धनमिव राज्यम्, न राज्यमिव।
इदं वाक्यं कः कं प्रति कथयति ? 1+1=2

14. प्रत्येकम् अंशस्य प्रदत्तभावार्थत्रयात् शुद्धभावार्थचयनं कुरुत :
प्रत्येक अंश के लिए दिए गए तीन भावार्थों में से शुद्ध भावार्थ का चयन कीजिए :
Three explanations have been given of each line. Pick out the correct one. 2+2=4

(अ) सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिं नृपेष्वमात्येषु च सर्वसम्पदः।
भावार्थाः
(i) राजनि सचिवेषु परस्परं सहमतेषु राजस्य सर्वसमृद्धिर्भवति।
(ii) नृपे सचिवेषु च परस्परं विरुद्धेषु सर्वसम्पदः समायान्ति।
(iii) प्रजायाः नृपस्य च मध्ये सहमतावस्थायां सर्वसम्पदः समायान्ति।

(ब) लोभश्चेदगुणेन किम् ?
भावार्थाः
(i) यदि मनुष्ये एको लोभ एव वर्तते, तदा अन्येषां दुर्गुणानां का आवश्यकता ?
(ii) लोभिनि जने न कोऽपि गुणो भवति।
(iii) यदि मनुष्ये लोभः अस्ति, तर्हि गुणैः न किमपि प्रयोजनम्।

अथवा (OR)

अधोलिखितश्लोकस्य प्रदतं भावार्थं मञ्जूषादत्तपदैः पूरयित्वा लिखत :
नीचे दिए गए श्लोक के भावार्थ को मञ्जूषादत्त पदों से पूर्णकर लिखिए :
Complete the central idea of the given verse with the words given in the box below : ½×8=4

वदनं प्रसादसदनं सदयं हृदयं सुधामुचो वाचः।
करणं परोपकरणं येषां केषां न ते वन्द्याः।।

ते जनाः सर्वत्र (i) ____________ भवन्ति, येषां जीवनं (ii) ______________ एव भवति। वस्तुतः तेषां (iii) ______________ प्रमुखं लक्ष्यं (iv) ______________ एव भवति। ते सदैव (v) ________ मधुरां च वाणीं (vi) __________ । तेषां वदनं प्रसन्नतायाः (vii) ___________ इव प्रतीयते। तेषां हृदयं (viii) _____________ भवति।

मञ्जूषा

दयापूर्णम्, वन्दनीयाः, निवासस्थानम्, परोपकाराय, वदन्ति, परोपकारः, अमृतवर्षिणीम्, जीवनस्य।

15. अधोलिखितस्य श्लोकद्वयस्य प्रदत्तान्वये रिक्तस्थानपूर्तिं कृत्वा लिखत :

निम्नलिखित दो श्लोकों के दिए गए अन्वयों में रिक्त स्थानों की पूर्ति कर उत्तर-पुस्तिका में लिखिए :

Fill in the blanks in the prose order of the following two verses and re-write in the same. ½×8=4

(अ) अशक्तैर्बलिनः शत्रोः कर्तव्यं प्रपलायनम्।
आश्रितव्योऽथवा दुर्गः नान्या तेषां गतिर्भवेत्।।

<u>अन्वयः</u>

अशक्तैः (i) ________ शत्रोः (ii) ________ कर्तव्यम्, अथवा (iii) ________ आश्रितव्यः, तेषाम् (iv) ________ गतिः न भवेत्।

(ब) यथा चतुर्भिः कनकं परीक्ष्यते निघर्षणच्छेदनतापताडनैः।
तथा चतुर्भिः पुरुषः परीक्ष्यते त्यागेन शीलेन गुणेन कर्मणा।।

<u>अन्वयः</u>

यथा (i) ________ चतुर्भिः कनकं परीक्ष्यते तथा (ii) ________ शीलेन (iii) ________ कर्मणा (iv) ________ पुरुषः परीक्ष्यते।

16. अधोलिखितवाक्यानां सार्थकसंयोजनं कृत्वा क्रमेण लिखत :

निम्नलिखित वाक्यों को सार्थक संयोजन कर क्रम में लिखिए :

Rewrite the following sentences as per sequential order : ½×8=4

(i) शान्तं पापम्, शान्तं पापम्, न हि न हि विज्ञापयितुम्।

(ii) आर्य ! चन्द्रगुप्तः प्रणमति (इति पादयोः पतति)।

(iii) अलं विनयेन, न निष्प्रयोजनं प्रभुभिः आहूयन्ते अधिकारिणः।

(iv) वृषल ! किमर्थं वयमाहूताः ?

(v) उत्तिष्ठ उत्तिष्ठ वत्स ! विजयताम्।

(vi) आर्य ! कौमुदीमहोत्सवस्य प्रतिषेधे किं फलम् आर्यः पश्यति ?

(vii) आर्यस्य दर्शनेन आत्मानम् अनुग्रहीतुम्।

(viii) उपालब्धुं तर्हि वयमाहूताः।

17. अधोलिखितपंक्तिषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुसारम् अर्थं चित्वा लिखत :

निम्नलिखित पंक्तियों में रेखांकित पदों का प्रसङ्गानुसार शुद्ध अर्थ चुनकर लिखिए :

Select and write the appropriate meanings of the underlined words as per reference to the context : 1×4=4

(अ) कुण्डलम् <u>आखण्डलदिशः</u>।

(i) पूर्वदिशः

(ii) पश्चिमदिशः

(iii) उत्तरदिशः

(ब) बृषलः मां द्रष्टुम् इच्छति।

(i) वृषराशिः

(ii) वृक्षः

(iii) चन्द्रगुप्तः

(स) शान्तिरापः।

(i) जलानि

(ii) भवान्

(iii) अत्र

(द) हिमं गिरिराजस्य शोभां प्रवर्धयति।

(i) गिरनारनगरस्य

(ii) गुर्जरराजस्य

(iii) हिमालयस्य

खण्डः घ (SECTION D)
भाग II
(PART II)
सामान्यः संस्कृतसाहित्यपरिचयः
सामान्य संस्कृत साहित्य-परिचय
General Sanskrit Literature 10

18. अधोलिखितानां कवीनां देशकालकृतीनां यथानिर्देशं नामानि लिखत :

निम्नलिखित कवियों के देश, काल एवं कृतियों का निर्देशानुसार नाम लिखिए :

Write about the place, data and works of the following poets as directed :

(अ) कवयः

(क) (i) अम्बिकादत्तव्यासः
(ii) विशाखदत्तः } देशः 2

(ख) (i) कालिदासः
(ii) भर्तृहरिः } कालः 2

(ग) (i) भारविः } कृतिः 1

(ब) संस्कृतमहाकाव्यानां कान्यपि पञ्च वैशिष्ट्यानि लिखत।

संस्कृत महाकाव्यों की किन्हीं पाँच विशेषताओं का उल्लेख कीजिए।

Write any five features of Sanskrit Mahakavayas. 5

अथवा (OR)

अधः मञ्जूषाप्रदत्तशब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत :

नीचे मञ्जूषा में दिए गए पदों में रिक्तस्थानों की पूर्ति कीजिए :

Fill in the blanks with the words given in the box : ½×10=5

(i) छन्दोरहिता रचना __________ कथ्यते, तस्य भेदद्वयमस्ति कथा __________ च।

(ii) कालिदासः __________ क्षेत्रे प्रसिद्धः, दण्डी च __________।

(iii) नाटके आदौ __________ , भवति अन्ते च __________।

(iv) खण्डकाव्यं __________ काव्यस्य भेदोऽस्ति, __________ प्रसिद्धं खण्डकाव्यमस्ति।

(v) रूपकस्य __________ भेदाः भवन्ति, तेषु __________ अपि अन्यतमम्।

मञ्जूषा

नाटकम्, मेघदूतम्, भरतवाक्यम्, पदलालित्ये, आख्यायिका, दश, गद्यम् पद्य-, नान्दी, उपमा।